

Jaana Leikas & Lauri Lehtonen

Ikääntyvien Idealiike

Käyttäjälähtöisellä innovoinnilla
elämänmakuisia mobiilipalveluja

Ikääntyvien Idealiike

Käyttäjälähtöisellä innovoinnilla elämänmakuisia mobiilipalveluja

Jaana Leikas & Lauri Lehtonen

ISBN 978-951-38-6930-4 (nid.)
ISSN 1235-0605 (nid.)

ISBN 978-951-38-6931-1 (URL: <http://www.vtt.fi/publications/index.jsp>)
ISSN 1455-0865 (URL: <http://www.vtt.fi/publications/index.jsp>)

Copyright © VTT 2007

JULKAISIJA – UTGIVARE – PUBLISHER

VTT, Vuorimiehentie 3, PL 1000, 02044 VTT
puh. vaihde 020 722 111, faksi 020 722 4374

VTT, Bergsmansvägen 3, PB 1000, 02044 VTT
tel. växel 020 722 111, fax 020 722 4374

VTT Technical Research Centre of Finland, Vuorimiehentie 3, P.O.Box 1000, FI-02044 VTT, Finland
phone internat. +358 20 722 111, fax + 358 20 722 4374

VTT, Sinitaival 6, PL 1607, 33101 TAMPERE
puh. vaihde 020 722 111, faksi 020 722 3380

VTT, Sinitaival 6, PB 1607, 33101 TAMMERFORS
tel. växel 020 722 111, fax 020 722 3380

VTT Technical Research Centre of Finland, Sinitaival 6, P.O. Box 1607, FI-33101 TAMPERE, Finland
phone internat. +358 20 722 111, fax +358 20 722 3380

Kuvat: Ari Ijäs ja Jaana Leikas

Edita Prima Oy, Helsinki 2007

Leikas, Jaana & Lehtonen, Lauri. Ikääntyvien Idealiike. Käyttäjälähtöisellä innovoinnilla elämänmakuisia mobiilipalveluja. Espoo 2007. VTT Tiedotteita – Research Notes 2389. 34 s.

Avainsanat mobile services, ageing persons, social media, welfare services, security services, reminder services, communication services, shopping services, travelling services, hobbies, entertainment

Tiivistelmä

VTT järjesti syksyllä 2006 – kevättalvella 2007 Ikääntyvien Idealiike -kampanjan, jonka avulla kerättiin ikääntyviltä kansalaisilta ideoita mobiilisovellusten kehittämiseksi. Ikääntyvien Idealiike toteutettiin käyttäjälähtöisen innovoinnin periaatteita hyödyntäen. Myös ideoiden edelleen kehittämisen näkökulmana halutaan säilyttää käyttäjälähtöisen innovoinnin mukainen kehitystoiminta siten, että tulokset olisivat usean eri tahon hyödynnettävissä.

Idea-aineistossa oli selvästi havaittavissa suuntauksia eri elämäntilanteissa olevien ikääntyvien mobiilipalveluiksi. Mielenkiintoisia ideoita oli paljon. Osa ideoista on sellaisenaan kaupallisesti hyödynnettävissä ja toteutettavissa nykytekniikan avulla, osa taas vaatii teknologian kehittämistä pitkällä aikajänteellä. Liki neljännes kerätyistä ideoista oli matkapuhelimen ja mobiilipalvelujen käytettävyyteen liittyviä, mikä kuvaa hyvin ikääntyvien kokemia ongelmia nykyisten mobiilipalvelujen käyttäjinä.

Ideoita tullaan arvioimaan jatkossa käyttäjälähtöisen innovoinnin periaatteen mukaisesti avoimena kehitystyönä sosiaalisen median ja Internetin mahdollisuuksia hyödyntäen. Tämän jälkeen idea-aineistoa on jatkossa mahdollista käsitellä usealla tavalla. Ideat tulisi esimerkiksi luokitella kohdekäyttäjän elämänvaiheen mukaan. Oleellista on myös ideoiden luokittelu toteutumisaikataulun perusteella, eli arvioimalla millaisen ajan kuluessa palvelu voisi olla mahdollista ottaa käyttöön.

Alkusanat

”Ihmisen tilannetta voidaan aina katsoa ulkoapäin – sellaisena kuin se näyttäytyy muille ihmisille – ja sisältäpäin, sellaisena kuin ihminen sen kokee, ohittaa sen. Muilla ihmisillä on tietoa vanhuudesta, vanhalla itsellään on elettyä kokemusta. ”

(Simone de Beauvoir: Vanhuus (1972), suom. Mirja Bolgár)

Tässä julkaisussa kuvataan Ikääntyvien Idealiikkeen toteutumista ja satoa. Ikääntyvien Idealiike oli sosiaalinen innovaatio, joka tuotti lähes 4 300 ideaa ikääntyvien tulevaisuuden mobiilipalveluiksi. 750 ikääntyvää kansalaista osallistui työpajoihin eri puolella Suomea syksyllä 2006 ja kevättalvella 2007. Ideointityöpajojen lisäksi kansalaisilla oli mahdollisuus kertoa ideoitaan Idealiikkeen verkkosivuilla sekä lähettää ideoita kirjeitse ja sähköpostin välityksellä VTT:lle.

Ikääntyvien Idealiike on osa VTT:n laajempaa sosiaalisen median tutkimusohjelmaa, jonka tavoitteena on kehittää suomalaista osaamista innovaatioiden tuottamisessa. Ideapankkiin käydään jatkossa käsiksi sosiaalisen median keinoin, jolloin jokaisella kansalaisella on mahdollisuus arvioida ideoita idealiikkeen verkkosivuilla. Arvioinnin jälkeen kehitetään uusia menetelmiä ideoiden jalostamiseen ja konseptointiin.

Puolueettomana tutkimuslaitoksena VTT:n tavoitteena on ollut ajaa kampanjallaan sekä suomalaisen elinkeinoelämän että yhteiskunnan kokonaisuhyötyä. Tutkimuksen viesti onkin tarkennettu niin yrityksille kuin vanhuspalveluja tarjoaville julkisyhteisöille ja kansalaisjärjestöille: ikäihmiset haluavat selvittää kotona mahdollisimman pitkään erilaisen hyvinvointipalvelujen avulla. Toinen merkittävä toive on ystävöverkon tuki omalle arjelle. Teknologioilta odotetaan uusia ratkaisuja etenkin turvallisuus-, muistutus- ja yhteydenpitotarpeisiin.

Ikääntyvien Idealiike kiittää kaikkia työpajoihin osallistuneita sekä postin, sähköpostin ja verkkosivujen kautta ideoita lähettäneitä. Lämpimät kiitokset myös yhteistyökumppaneillemme Eläkeliitolle, Itsenäisen Suoriutumisen Innovaatiokeskus ISAK:lle, Luova Tampere -ohjelmalle sekä Vanhustyön keskusliitolle.

Saatesanat

Käyttäjien tarpeista lähtevä teknologian kehittäminen on ollut viime vuosina tärkeässä roolissa yritysmaailmassa. Kuluttajien tarpeet ja tulevaisuuden teknologiat eivät ole aina kohdanneet odotetulla tavalla. Tästä hyvänä esimerkkinä voidaan nostaa esille digi-tv:n kehityspolku viime vuosikymmenen lopulta tähän päivään asti. Toki positiivisiakin yllätyksiä löytyy lähimenneisyydestä. Tekstiviestin yleistymisen kaikenikäisten kansalaisten yhteydenpidossa yllätti telekommunikaatioalan yritykset täysin. Ennusteet povasivat kuvaviestien lähettämiseksi samanlaista menestysaaltoa, mutta turhaan. Kännykkäkuvien jakamiselle ei vielä ollut samanlaista kysyntää ja myyntitavoitteet alittuivat.

Ikäihmiset ovat jääneet seuraamaan sivusta teknologian nopeaa kehittymistä. Väitetään, että ikäihmisille suunnatuilla teknologialähtöisillä palveluilla ei ole vielä kysyntää. Voidaan kuitenkin kysyä, miten hyvin tunnemme ikääntyvien kansalaisten arjen tarpeet. Ikääntyvien ihmisten osallistaminen heille suunnattujen palvelujen kehittämiseen on haaste, johon käsillä oleva tutkimus pyrkii vastaamaan. Tutkimuksen avoimuus on tärkeä instrumentti tämän tavoitteen saavuttamisen keinona. Yritysmaailmassa tarpeiden tunnistaminen on kullannarvoista tietoa, jota ei helposti jaeta oman arvoketjun ulkopuolelle. Tästä syystä puolueeton VTT on oiva veturi hankkeen edistämiseksi.

Ikääntyvien idealiike tavoitti ja osallisti 750 ikääntyvää ihmistä Suomen-laajuisesti kertomaan omista arjen tarpeistaan. Määrää voidaan sellaisenaan pitää merkittävänä ja syntyneitä ideoiden ja tarpeiden pankkia ilmiömäisenä. Kysymyksessä on ainutlaatuinen hanke globaalistikin tarkastellen. Tutkimus on kuitenkin vasta aluillaan. Seuraavassa vaiheessa osallistetaan kaikki kansalaiset jäsentämään, arvioimaan ja edelleen kehittämään syntyneitä raakaideoiden joukkoa. Arviointi ja jatkokehittäminen ovat täysin läpinäkyviä prosesseja, mikä nojautuu avoimen innovaation peruseräiteiden mukaiseen toimintamalliin. Uskomme, että tulokset ovat parhaassa tapauksessa hyvin yllätyksellisiä ja mielenkiintoisia sekä yritysmaailman että tutkimuksen kannalta.

Käsillä oleva raportti luotaa ikääntyvien idealiikkeen taustoja, toteuttamisen askeleita ja tulevaisuuden polkuja luoden selkeän kuvan siitä, mitkä ovat nykyajan ikääntyvien ihmisten arjen tarpeista tärkeimpiä tällä hetkellä. Teknologian kehittäjien tehtävänä on miettiä sitä, miten näihin tarpeisiin pystytään vastamaan ratkaisulla, jotka ovat aidosti ihmiskeskeisiä sekä kustannuksiltaan kaikkien tavoitettavissa.

Jatkossa voidaan miettiä, voitaisiinko tätä kansalaisten osallistamista laajentaa myös kuntasektorien ja valtionhallinnon palvelujen tuottamiseen. Hanketta voitaisiin kutsua ”Ideoimalla Suomi nousuun!” -kansalaisliikkeeksi, jolla tavoitellaan hyvän elämän yhteiskuntaa. Teknologia toteuttamiseen jo löytyy.

VTT:llä 21.5.2007

Pekka Abrahamsson, tutkimusprofessori
Petteri Alahuhta, teknologiapäällikkö

Sisällysluettelo

Tiivistelmä.....	3
Alkusanat.....	4
Saatesanat.....	5
1. Johdanto.....	7
1.1 Ikääntyvien Idealiikkeen taustaa.....	7
1.2 Ikääntymiseen liittyvät teknologiset haasteet.....	7
1.3 Raportin tavoitteet, rajaukset ja näkökannat.....	9
2. Ikääntyvien idealiike -kampanjan toteutus.....	10
3. Ikääntyvien idealiikkeen tulokset.....	14
3.1 Ideoiden jakautuminen eri elämänalueille.....	14
3.2 Katsaus ideoiden sisältöön.....	15
Liikenne.....	16
Matkailu.....	16
Ostokset ja palvelut.....	16
Päivittäiset toiminnot.....	17
Kodinhoito ja asuminen.....	17
Hyvinvointi ja terveys.....	18
Ystävät ja sukulaiset.....	19
Harrastukset ja vapaa-aika.....	19
Kulttuuri ja viihde.....	19
Opiskelu ja oppiminen.....	20
Palvelujen käytettävyys.....	20
3.3 Johtopäätökset ideoista.....	22
4. Ideasta innovaatioksi – näkökulmia ideoiden edelleen kehittämiseksi.....	24
4.1 Avoin ja suljettu innovaatio.....	24
4.2 Kollektiivisen älykkyyden hyödyntäminen.....	25
4.3 Ideoiden edelleen analysointi ja jäsentely.....	25
4.4 Avoin yhteisöllinen ideoiden kehittäminen.....	26
5. Yhteenveto.....	30
Lähteet.....	33

1. Johdanto

1.1 Ikääntyvien Idealiikkeen taustaa

Väestömme ikärakenne on muuttumassa ikääntyvien osuuden jatkuvasti kasvaessa. Tämä ns. väestöllinen transformaatio asettaa haasteita niin yhteiskunnalle kuin elinkeinoelämälle. Väestön ikääntyessä yhteiskunnan palvelujen, erityisesti terveys- ja hyvinvointipalvelujen, tarve tulee kasvamaan. Samalla yhä suurempi osa kaupallisten palvelujen kuluttajista on ikääntyviä. Tämän kuluttajaryhmän erityistarpeidensa ymmärtäminen ja huomioiminen on siis entistä tärkeämpää. Näihin haasteisiin vastaaminen tulee edellyttämään innovatiivisia ratkaisuja. (Karisto 2005, Seitsamo 2007, WHO 2002)

VTT pyrki vastaamaan haasteisiin toteuttamalla syksyllä 2006 ja kevättälvella 2007 Ikääntyvien Idealiike -kampanjan, jonka avulla kerättiin ikääntyviltä kansalaisilta ideoita mobiilipalvelujen kehittämiseksi. Ikääntyvien merkitys mobiilipalvelujen käyttäjinä tulee olemaan suuri kahdestakin syystä. Ensinnäkin kasvavana asiakaskuntana ikääntyvät muodostavat merkittävän kohderyhmän kaupallisille mobiilipalveluille ja toiseksi mobiiliteknologia voi auttaa vastamaan ikääntyvien hyvinvointiin ja itsenäiseen suoriutumiseen liittyviin, yhä kasvaviin haasteisiin.

Innovaatiokykyä pidetään Suomen kilpailukyvyn kannalta kriittisenä menestystekijänä. Keskustelu innovaatioympäristöistä ja -järjestelmistä on muutettava konkreettisiksi hankkeiksi, joilla kansallista innovaatio toimintaa voidaan aktivoida kaikilla yhteiskunnan tasoilla. Kampanjallaan VTT halusi olla myös edistämässä ikääntyvien hyvinvointia ja itsenäistä suoriutumista palvelevaa liiketoimintaa suomalaisen innovaatio-osaamisen avulla.

1.2 Ikääntymiseen liittyvät teknologiset haasteet

Kännykästä on nopeassa tahdissa tullut arkielämämme perusväline, jonka käyttömahdollisuudet tuntuvat loputtomilta. Kuluttajille tarjottavien mobiilipalvelujen suunnittelun kärki on toistaiseksi ollut nuorten, jatkuvasti liikkeellä olevien edelläkävijöiden palveluissa. Ikääntyvien viestintäpalvelujen tarve nousee erilaisista lähtökohdista kuin nuorten. Yhtäältä aktiivisten ikääntyvien palveluilta odotetaan laatua, vastinetta rahalle ja tukea omalle hyvinvoinnille. Toisaalta ikääntyvien palvelujen tarvetta korostaa huoli normaalin ikääntymisen mukanaan tuomien toiminnanvajavuuksien aiheuttamista haitoista arkipäivässä selviytymiselle ja toive näiden haittojen edes osittaisesta kompensoimisesta teknologian avulla. Toiminnallisen itsenäisyyden turvaaminen vanhuudessa onkin yksi keskeinen väestön ikärakenteen muutokseen liittyvä kysymys (Raitanen et al. 2004).

Sosiaalisen vuorovaikutuksen alueella korostuu yhteydenpidon tarve sukulaisiin ja tuttaviiin, etenkin kun monet ikääntyvistä ja ikääntyneistä asuvat yksin. Päivittäisten asioiden hoitaminen ja yhteyden pitäminen läheisiin saattaa lisäksi olla hankalaa esimerkiksi heikentyneen liikuntakyvyn vuoksi. Kaikesta edellä mainitusta johtuen odotukset viestintä- ja mobiiliteknologiaa kohtaan ovat korkealla. Ikääntyville henkilöille suunnatut mobiilipalvelut ovat yhteiskunnallisen hyvinvoinnin kannalta tärkeässä asemassa, mutta myös kaupallisessa mielessä erittäin houkuttelevia alati kasvavan käyttäjäkunnan vuoksi.

Ikääntyneet voidaan luokitella hyvän toimintakyvyn omaaviin, toimintakyvyltään jonkin verran heikentyneisiin ja huonokuntoisiin vanhuksiin. Kansainvälisesti on arvioitu, että 60 % yli 65-vuotiaista viettää itsenäistä elämää kotonaan asuen ja hyvän toimintakyvyn omaavana. Noin 30 prosentilla toimintakyky on alentunut jossakin määrin ja joka kymmenes voidaan luokitella huonokuntoiseksi. Tämä arvio pitää karkeasti ottaen paikkansa myös Suomessa. (Koskinen 2004.)

Väestön vanhenemisen tulkitaan usein merkitsevän kaikkein iäkkäimpien ja eniten hoitoa tarvitsevien vanhusten lukumäärän kasvua. Kyse on kuitenkin paljolti myös niin sanotun kolmannen iän pidentymisestä. Kolmannella iällä tarkoitetaan työiän ja varsinaisen vanhuuden väliin jäävää aikaa. Tätä aikaa kuvaillaan työstä vetäytymisen jälkeiseksi aktiiviksi ja itsenäiseksi elämänvaiheeksi, jolloin ikääntyneellä henkilöllä on sekä näkemys siitä, mitä hän haluaa tehdä, että vapaus ja mahdollisuus toteuttaa tahtonsa. Neljännessä iässä, jonka ajatellaan alkavan noin 85 vuoden iässä, ihminen tarvitsee yhä enenevässä määrin toisten apua selviytyäkseen arjesta. Tällöin myös yhteiskunnan palvelujen, erityisesti terveydenhoitopalvelujen, tarve kasvaa. (Karisto & Konttinen 2004; Kaakinen & Törmä 1998.)

Ikääntyvien Idealiikkeen toteutusvaiheessa ei ole tarkemmin eritelty ikääntyviä kolmannen tai neljänteen ikään kuuluviksi eikä toimintakyvyn perusteella. Kuitenkin mobiilipalvelulle kohderyhmää mietittäessä on tärkeää huomioida ikääntyvien erilaiset elämäntilanteet ja tarpeet. Kolmannen iän seniorille voidaan tarjota aktiivisen elämän palveluita, kun taas neljännen iän seniorien tarpeet liittyvät enemmän heikentyneen toimintakyvyn kompensoimiseen ja monitoroiviin sovelluksiin.

On muistettava, että nyky-yhteiskunnassamme ikääntyvät ovat hyvin monimuotoinen ja heterogeeninen joukko erilaisine elämäkokemuksineen ja koulutustaustoineen sekä teknologiaan liittyvine odotuksineen, asenteineen ja ennakkoluuloineen. Suhteellisen hyvin tyydytettyjen aineellisten perustarpeiden myötä ikääntyvien elämäntilanteet ja arvomaailmat ovat alkaneet eriytyä ja erilaistua, ja yksilöllisyydestä on tullut merkittävä arvo yhteisöllisyyden rinnalle (Karisto 2005; Mokka & Neuvonen 2006).

Ikääntyvien erilaisten kokemusten ja tarpeiden huomioon ottaminen on oleellinen osa tuote- ja palvelusuunnittelua. Peruseriaatteena tuotteiden ja palvelujen suunnittelussa tulisi noudattaa ihmiskeskeisen suunnittelun (Human-Centred Design) (ISO 13407) ja osallistavan suunnittelun (Participatory Design) (esim. Clement & van den Besselaar 1993; Grudin & Pruitt 2002) periaatteita, jotka korostavat käyttäjien tarpeiden ja toiveiden huomioimista suunnittelussa jo varhaisessa vaiheessa ja mahdollisimman tehokkaasti. Käyttäjien tarpeiden ymmärtämistä korostaa myös sosiaalisesti kestävä kehityksen tavoitteita edistävä Design for All -suunnitteluperiaate (esim. Newell & Gregor 2000), jota käyttäen pyritään suunnittelemaan ympäristöt, tuotteet ja palvelut siten, että ne ovat helppokäyttöisiä, esteettömiä ja houkuttelevia mahdollisimman monimuotoiselle käyttäjäjoukolle. Tulevaisuudessa on entistä tärkeämpää, että Design for All -suunnittelu on sopusoinnussa ja lyö kättä myös ihmisten yksilöllisten tarpeiden kanssa. (Dickinson & Dewsbury 2006; Whitney & Keith 2006).

1.3 Raportin tavoitteet, rajaukset ja näkökannat

Seuraavassa luodaan katsaus Ikääntyvien Idealiikkeen tuloksiin ja pohditaan, kuinka kerättyjä ideoita voisi edelleen kehittää kaupallisesti hyödynnettäviksi innovaatioksi. Näkökulmana ideoiden edelleen kehittämiseen on käyttäjälähtöisen innovoinnin mukainen kehitystoiminta, joka mahdollistaa kehiteltävien ideoiden vapaan hyödyntämisen. Tarkoituksena ei ole esittää kattavaa selvitystä kaikista mahdollisista kehittämistavoista, vaan pyrkiä esittämään joitakin ratkaisumahdollisuuksia. Tässä vaiheessa ei myöskään tarkemmin analysoida yksittäisten ideoiden kehittämispotentiaalia, vaan arvioidaan idea-aineiston sisältöä kokonaisuutena, samalla nostaen esiin mielenkiintoisia ideoita.

Luvussa 2 kuvataan Ikääntyvien Idealiike -kampanjan käytännön toteutusta ja työpajojen kulkua. Luvussa 3 on esitelty alustava analyysi kerätyille ideoille. Tulokset esitetään graafisesti ja niiden perusteella arvioidaan ideoiden jakautumista eri elämänalueille. Samalla tarkastellaan ideoiden sisältöä nostamalla esiin mielenkiintoisia ideoita. Luvussa 4 esitellään näkökulmia kerättyjen ideoiden kehittämisestä innovaatioksi käyttäjälähtöisen innovoinnin periaatteen mukaisesti. Luku 5 tarjoaa yhteenvedon johtopäätöksistä ja tuloksista.

2. Ikääntyvien idealiike -kampanjan toteutus

Ikääntyvien Idealiike järjestettiin osana VTT:n Innovation factory -hanketta. Kampanjan taustalla on ihmiskeskeisen suunnittelun (Human-Centred Design) (esim. Baecker et al. 1995) ja käyttäjälähtöisen innovoinnin (User-Driven Innovation) (esim. Holmquist 2004; Von Hippel 2005) viitekehysten mukainen näkemys siitä, että ikääntyvät tietävät itse parhaiten omat tarpeensa ja voisivat nyt ottaa kantaa teknologian kehittämiseen.

Kaikki kampanjan perusteella kerätyt ideat ovat kenen tahansa vapaasti hyödynnettävissä. Ideointi tapahtui yhteensä 13 ideointityöpajassa Joensuussa, Lieksassa, Nurmeksessa, Oulussa, Perniössä ja Tampereella (taulukko 1). Ideointityöpajojen lisäksi kansalaisilla oli mahdollisuus kertoa ideoitaan Idealiikkeen verkkosivuilla sekä lähettää ideoita kirjeitse ja sähköpostin välityksellä VTT:lle. VTT:n yhteistyökumppaneina Ikääntyvien Idealiikkeessä ovat toimineet Eläkeliitto, Itsenäisen Suoriutumisen Innovaatiokeskus (ISAK), Luova Tampere -ohjelma sekä Vanhustyön keskusliitto.

Taulukko 1. Työpajat, osallistujat ja kerättyjen ideoiden määrä.

Työpaja	Paikka	Osallistujien lukumäärä	Kerättyjen ideoiden määrä
1	Tampere	53	490
2	Tampere	84	680
3	Perniö	39	250
4	Perniö	55	353
5	Perniö	76	358
6	Nurmes	5	30
7	Lieksa	40	165
8	Joensuu	34	202
9	Perniö	96	480
10	Perniö	72	400
11	Perniö	44	252
12	Oulu	84	280
13	Perniö	65	341
		Yht. 747	Yht. 4281

Kaiken kaikkiaan n. 750 ikääntyvää tai ikääntynyttä kansalaista, iältään 50–89 vuotta, osallistui ideointityöpajoihin (taulukko 2). Viisi työpajaa järjestettiin itsenäisinä tapahtumina, kahdeksan työpajaa toteutettiin eläkeläisten lomaohjelman sisään lomakeskuksessa (Perniö), jonne osallistujat olivat saapuneet eri puolilta Suomea. Lähes jokaisella työpajaan osallistuvalla oli kokemusta kännykän käytöstä ja lähes jokainen omisti kännykän. Monilla oli myös kokemusta Internetin käytöstä. Jotkut osallistujista kertoivat motiivikseen tapahtumaan osallistumiselle toiveensa saada lisää opetusta kännykän käyttöön.

Taulukko 2. Osallistujien ikäjakauma.

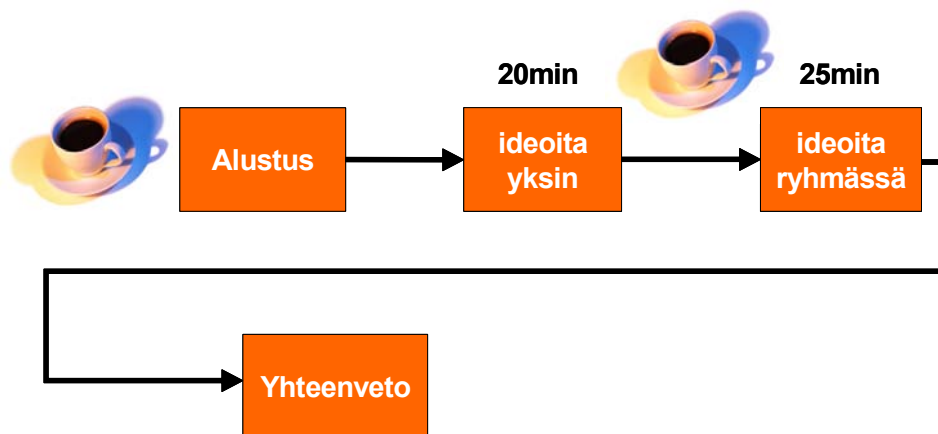
50–60 v.	61–70 v.	71–80 v.	81–90 v.	Ei mainittu
4,4%	45,6%	41,2%	7,3%	1,5%

Ikääntyvien Idealiikkeen työpajojen tuloksena saatiin liki 4 300 ideaa mobiilisovellusten kehittämiseksi. Osallistajat tuottivat ideoita kaikilta elämäntilanteilta päivittäisistä toiminnoista viihdepalveluihin. Ideat jaettiin kahteentoista kategoriaan erilaisten elämäntilanteiden perusteella. (kuva 1).

Kuva. 1. Ideoinnin aihealueet.

Työpajat toteutettiin systemaattisena aivoriihiyöskentelynä. Jokaisen työpajan kesto oli n. 1,5–2 tuntia, sisältäen alustuksen, varsinaisen ideointityön sekä keskustelun eri ideointisessioiden jälkeen (kuva 2). Osallistajat tuottivat ideoita aluksi yksilötyöskentelynä keskittyen ideoiden pohtimiseen omien tarpeittensa ja toiveittensa pohjalta. Tämän ja yhteisen keskustelun jälkeen ideoita tuotettiin 3–4 hengen pienryhmissä. Pienryhmätyöskentelyn aluksi osallistajat jakoivat omia ideoitaan oman ryhmänsä muiden jäsenien kanssa, minkä toivottiin kirvoittavan uusien, yhteisten ideoiden syntymistä. Osallistajat kirjasiivat ylös jokaisen uuden idean tarkoitusta varten varatulle lomakkeelle. Aivoriihiyöskentelyyn motivointi ja välittömän ja kriittittömän ilmapiirin luominen todettiin erityisen tärkeäksi, sillä useimmilla osallistujista ei ollut aikaisempaa kokemusta tämän tyyllisestä työskentelystä.

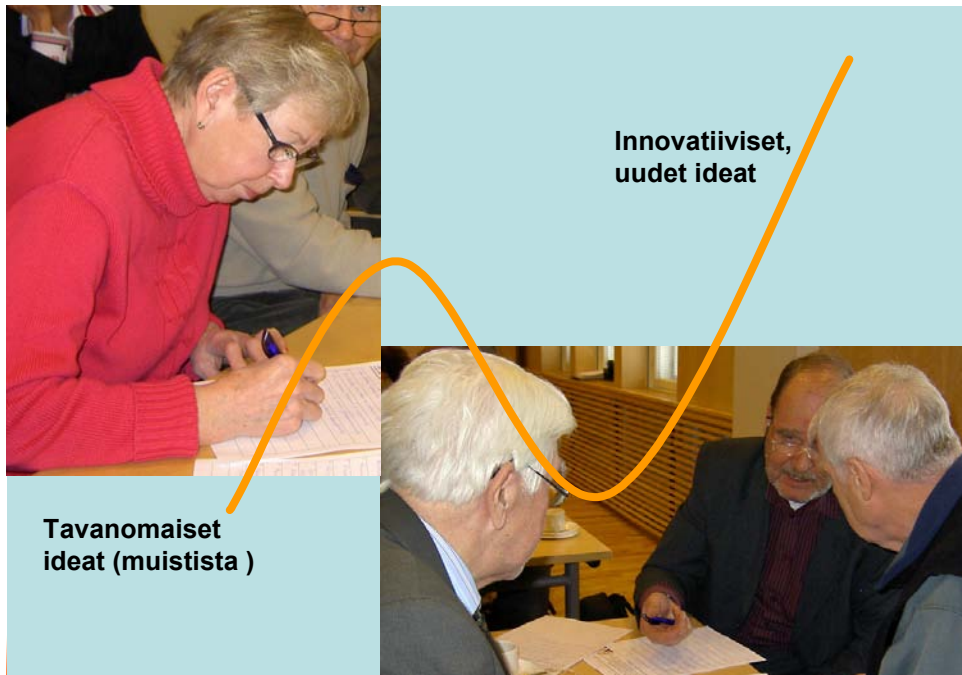

Kuva 2. Työpajojen kulku.

Ilmapiiri työpajoissa oli rento. Huumoria viljeltiin paljon vakavankin keskustelun välissä. Työpajojen ohjaajan rooli korostui kriitikittömän ilmapiirin luomisessa ja työpajatyöskentelyn joustavassa ja tehokkaassa etenemisessä. Moderaattori tutustutti osallistujat työpajamenetelmään ja pyrki pitämään keskustelun tarve- eikä niinkään teknologialähtöisenä. Monissa työpajoissa osallistujien esittämä musiikki ja kuorolaulu loivat osaltaan välitöntä tunnelmaa ja siivittivät ajatukset lentoon.

Työpajoihin varattu kahden tunnin aika osoittautui monesti suhteellisen lyhyeksi. Ikään-tyvät tarvitsevat nuorisoa enemmän aikaa annetun tehtävän omaksumiseen, etenkin jos tehtävä on heille uusi (Jarvis 1992). Nuoret ovat tottuneita kirjoittamaan ajatuksensa välittömästi paperille, kun taas ikääntyneet sulattelevat asiaa ja harkitsevat tarkkaan kirjoitettavaa lausetta. Työpajoille oli tyypillistä usein se, että kun työskentelyyn varattu aika alkoi loppua, osallistujat alkoivat vasta lämmitä ideoinnille. Yhdessä pohtiminen ja toisten ajatusten kuunteleminen avasi uusia näkökulmia omillekin ideoille. Toisaalta monille osallistujille paikallaan istuminen näinkin kauan oli hankalaa. Taukovoimistelulla ja kahvitauoilla saatiin veri kiertämään ja energiaa työskentelyyn.

20 minuuttia oli monelle yksilötyöskentelyyn tottumattomalle liian pitkä aika. Muutaman työpajan jälkeen yksilötyöskentelyyn varattua aikaa vähennettiin 10 minuuttiin ja vastaavasti aikaa lisättiin ryhmätyöskentelyyn, mikä koettiin hyväksi ratkaisuksi.

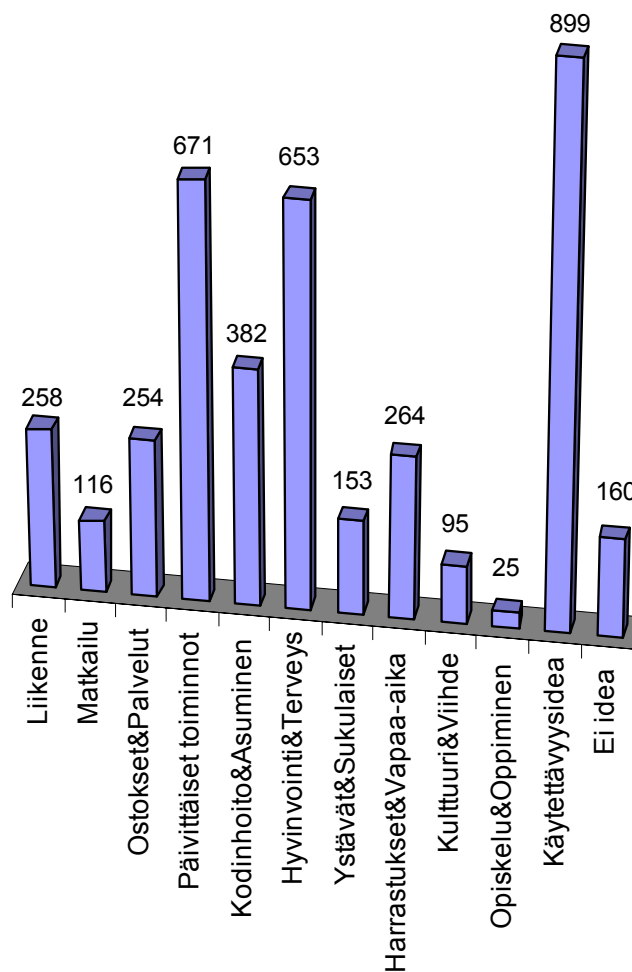

Kuva 3. Todellinen innovointi mahdollistuu vasta, kun tavanomaiset ideat on tyhjennetty muistista (kuva Tampereen työpajasta).

3. Ikääntyvien idealiikkeen tulokset

3.1 Ideoiden jakautuminen eri elämäntalueille

Ikääntyvien tuottamat ideat jaettiin elämäntaluiden perusteella erilaisiin kategorioihin: liikenne, matkailu, ostokset ja palvelut, päivittäiset toiminnot, kodinhoito ja asuminen, hyvinvointi ja terveys, ystävät ja sukulaiset, harrastukset ja vapaa-aika, kulttuuri ja viihde, opiskelu ja oppiminen, käytettävyysside ja ei-idea. On selvää, että kaikkia ideoita ei voitu luokitella eikä yksiselitteisesti jakaa näihin kategorioihin, joten jaottelu on nähtävä suuntaa antavana. Kuvasta 4 käy ilmi, kuinka monta ideaa kussakin kategoriassa on lukumäärällisesti.

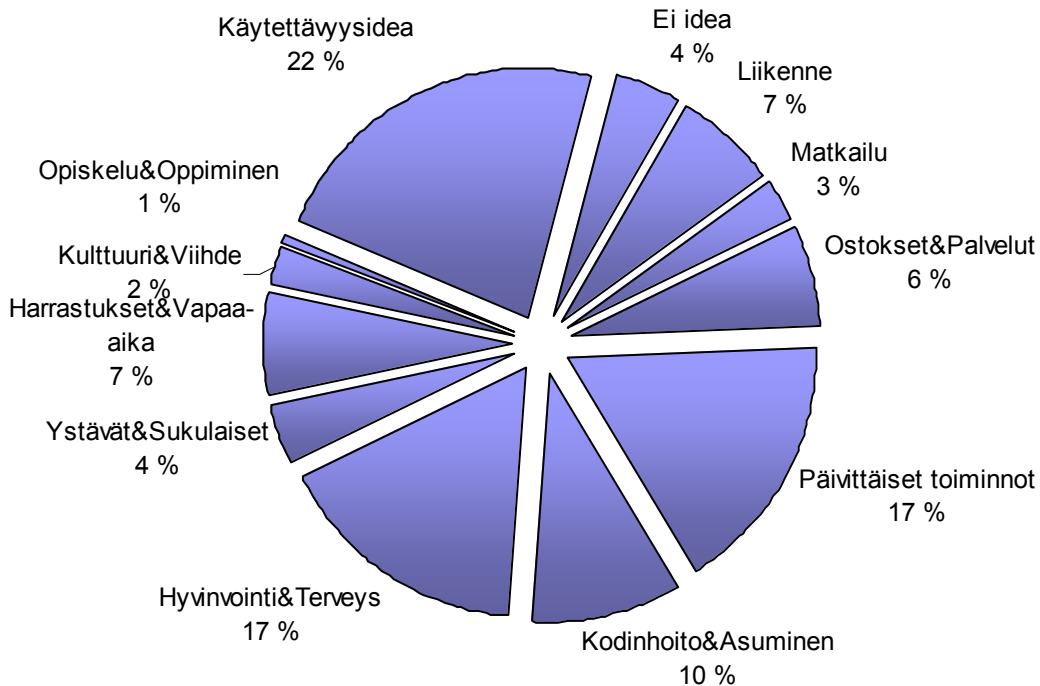

Kuva 4. Ideoiden lukumäärät eri elämäntaluiden kategorioissa.

Kuvassa 5 on esitetty eri elämäntalueisiin liittyvien ideoiden prosentuaaliset osuudet. Selvästi suurin yksittäinen kategoria on ”käytettävyysside”, joita on miltei neljännes kaikista ideoista. Ideapajoissa ideojia ohjattiin kehittämään ideoita mainittuihin elämäntalueisiin liittyen. Käytettävyyssideoita ei varsinaisesti ollut tarkoitus ideoita. Suu-

rimmat varsinaisiin elämänalueisiin liittyvistä kategorioista ovat ”hyvinvointi ja terveys” sekä ”päivittäiset toiminnot”, molemmat 17 prosentin osuudella. Ei-idea-kategoriaan on luokiteltu ne kommentit, jotka eivät olleet luokiteltavissa mobiilipalvelu- tai käytettävyyssideoiksi. Nämä kommentit koskivat esimerkiksi kotona selviytymisen ongelmia yleisesti sekä palvelujen saatavuutta. Monilla osallistujilla oli mm. huoli uusien toimintojen myötä mahdollisesti seuraavasta palvelujen kustannusten noususta.

Kuva 5. Ideoiden prosentuaalinen jakautuminen eri elämänalueille.

3.2 Katsaus ideoiden sisältöön

Mielenkiintoisten ja innovatiivisten ideoiden joukossa oli runsaasti myös tavanomaisia ideoita, sekä toiveita sellaisista matkapuhelintoiminnoista, jotka jo on huomioitu uusimmissa matkapuhelinmalleissa. Suurella osalla ikääntyneistä on käytössään ns. puhelimen perusmalli, eikä heillä välttämättä ole tietoa uusinten mallien ominaisuuksista.

Seuraavassa käydään elämänalueiden kategoriat läpi yhteenvedonomaaisesti nostoen esiin mielenkiintoisimpia ideoita.

Liikenne

Liikenteeseen liittyvistä ideoista suuri osa liittyi julkisten kulkuneuvojen aikataulupalveluihin. Kännykkään haluttiin reaaliaikaista tietoa esimerkiksi bussin saapumisesta pysäkillä ja mahdollisista aikataulusta myöhästymisistä. Myös matkan maksaminen haluttiin hoitaa kännykän avulla. Parkkiajan maksaminen matkapuhelimella esiintyi myös useissa ideoissa ja erilaisia navigaatio- ja opasratkaisuja kaivattiin omaan autoon.

Turvallisuuteen liittyvistä ideoista nousi päällimmäiseksi toive eksyneen opastamisesta oikeaan suuntaan ja toisaalta eksymisestä automaattisesti tiedottaminen läheisille. Matkapuhelimen toivottiin myös neuvovan, mihin kohtaan suurella pysäköintialueella auto tulikaan pysäköidyksi.

Matkailu

Matkailuun liittyviä ehdotuksia tuli erityisesti äkkilähtöjen ja tarjousten seuraamisen helpottamiseksi. Hyvä ajatus voisi olla kehittää matkavahtipalvelu, johon voi etukäteen syöttää matkalta toivomansa kriteerit, ja joka sitten ilmoittaa, kun sopiva matka on saatavilla tarpeeksi edullisesti. Matkaliput haluttaisiin myös varata matkapuhelimen avulla, vain nappia painamalla. Paljon ideoitu sovellus oli puhelimen kielenkäännösohjelma, joka osaisi puhutun puheen perusteella kääntää sanat ja lauseet vieraille kielelle.

Ostokset ja palvelut

Ostokset ja palvelut -kategoriassa mielenkiintoinen ajatus oli käyttää matkapuhelimen kameraa elintarviketuotteiden sisällön tunnistamiseksi viivakoodia tai erityistä symbolia kuvaamalla. Tällä tavalla allergiasta kärsivä voisi vaivattomasti varmistaa, että kyseinen tuote sopii hänelle. Samalla huononäköinen voisi helpommin lukea tuoteselosteen. Myös pankkipalveluja ehdotettiin kännykkään nykyistä helpommalla käyttöliittymällä.

Matkapuhelin voisi tunnistaa laskusta viivakoodin, jolloin laskun maksaminen matkapuhelimella olisi vaivatonta ja vaatisi vain vähän kirjoittamista. Kirjautuminen pankkipalveluun voisi tapahtua esimerkiksi sormenjälkitunnistamisen avulla. Varoitus valittujen pörssikurssien suurista vaihteluista voisi tulla matkapuhelimeen esimerkiksi tekstiviestillä. Bonusjärjestelmän liittämistä toivottiin erillisen kortin sijasta kännykkään, jolloin tietoa päivän mielenkiintoisimmista tarjouksista saisi halutessaan tekstiviestillä.

Kotiin toimitetusta päivällisestä toivottiin saatavan tekstiviestillä etukäteen vaihtoehdot, joista voisi valita mieleisensä. Erilaisten tapahtumien lippujen liittäminen kännykkään helpottaisi monien mielestä ostotapahtumaa.

Päivittäiset toiminnot

Päivittäisten asioiden muistamiseen olisi hyvä saada apua matkapuhelimelta. Kännykkä voisi muistuttaa esimerkiksi lääkkeen otosta, laskujen maksamisesta ja tapaamisista. Se voisi hälyttää laihduttajalle ylensyönnistä, ja vastaavasti nälän tunnetta kokemattomalle muistuttaa ruokailusta. Kännykkä voisi tehdä ateriaehdotuksen jokaiselle päivälle ja siten pitää huolta tarvittavien ravintoaineiden saamisesta.

Kännykkä voisi myös kertoa, minne silmälasit tai lompakko ovat unohtuneet, sekä hälyttää heti, jos lompakko varastetaan. Se voisi myös hälyttää päälle jääneestä kahvinkeitimestä tai lieden ylikuumenemisesta. Kännykkä voisi toimia alkomittarina, taskulamppuna, kertoa päivän tunnussanan ja antaa ruokavinkkejä.

Päivittäisiin toimintoihin liittyvä mielenkiintoinen palveluidea oli täsmäsäätiedotusta hyödyntävä palvelu, joka osaisi suositella esimerkiksi tekstiviestin avulla sopivaa puukeutumista ulos lähettäessä tai varoittaa, jos tiet ovat vaarallisen liukkaita. Kännykkä voisi myös muistuttaa avainten ottamisesta mukaan ulos lähettäessä.

Kodinhoito ja asuminen

Käytännönläheisimmät toiveet kodinhoidossa ja asumisessa liittyivät erilaisiin muistutus- ja hälytystoimintoihin, kuten sähköviasta, jäätyneistä putkista ja vesivahingosta ilmoittamiseen. Matkapuhelimen toivottiin toimivan kotioven avaimena sekä palo- ja häkähälyttimenä. Omaisuuden turvaamiseen liittyen toivottiin mm. kesämökin hälytysjärjestelmää, joka osaisi lähettää murron yhteydessä hälytyksen suoraan matkapuhelimeen. Samalla järjestelmällä lämmityksen voisi kytkeä mökille etukäteen.

Postivahti voisi ilmoittaa puhelimeen, kun posti on saapunut laatikkoon. Kodistalähtötarkistus varmistaisi ovien lukituksen ja sulkisi sähkölaitteet, kun talosta tai asunnosta ollaan poistumassa. Kotona yksin asuvalle toivottiin ovisilmäpalvelua, jossa matkapuhelin kertoisi, kuka on oven takana soittamassa ovikelloa.

Kuva 6. Ideoiden pohdintaa yksilötyönä (kuva Tampereen työpajasta).

Hyvinvointi ja terveys

Hyvinvointiin ja terveyteen liittyvissä ideoissa ehdotettiin erilaisia ihmisen terveyttä monitoroivia palveluja, kuten sykkeen ja kehon lämmön seuraamista. Tavanomaisesta poikkeavan mittaustuloksen sattuessa puhelin tekisi hälytyksen tarvittaessa automaattisesti. Mielenkiintoinen idea oli kalorimittari, joka seuraisi ruokailutottumuksia ja ilmoitaisi, jos jotakin ravintoainetta on liian vähän. Matkapuhelimen toivottiin huomaavan ostettavan tuotteen mahdolliset allergisoivat aineet ja tarvittaessa hälyttävän niistä.

Lääkärille varatusta ajasta voisi tulla muistutus tekstiviestillä sopivasti ajoissa, esimerkiksi heti aamulla. Matkapuhelinsovellus voisi muistuttaa ja opastaa lääkkeiden ottamisessa. Sen toivottiin myös toimivan paniikkihälyttimenä vaaran uhatessa sekä lenkkilaskurina ja askelmittarina. Haluttava olisi myös palvelu, joka kertoisi paikallisesti ulkoilman laadun ja kulloisetkin siitepölyarvot.

Heikkokuuloiselle toivottiin palvelua, jossa kännykän voisi laittaa toimimaan mikrofonina ja siirtää siihen tulevan äänisignaalin langattomasti olemassa olevaa tekniikka käyttäen vakiomalliseen kännykän kuulokkeeseen. Tällöin esimerkiksi ystäväpiirin kokoontuessa huonokuuloinen voisi napsauttaa kännykkänsä mikrofonin päälle, asettaa kännykkänsä huoneen keskellä olevalle pöydälle ja kuulla sen jälkeen keskustelun korvassaan olevasta kuulokkeesta.

Ystävät ja sukulaiset

Ystävät ja sukulaiset -kategoriassa toivottiin mm. kätevää tapaa pitää kirjaa merkkipäivistä niin, että niistä saisi ajoissa muistutuksen. Mielenkiintoinen idea oli palvelu, joka pitää kirjaa sukulaisille soitetuista puhelusta ja huomauttaa, jos johonkuhun ei ole tullut pidettyä tarpeeksi usein yhteyttä. Korkealentoisimmissa ajatuksissa matkapuhelimeen toivottiin palvelua, joka ilmoittaisi kun ”sen oikea” kävelee vastaan.

Mobiilipalvelujen toivottiin kehittyvän ystäväpiiriin työkaluiksi siten, että ystävät voisivat olla entistä enemmän huolehtimassa toistensa päivittäisestä hyvinvoinnista. Matkapuhelin voisi esimerkiksi ilmoittaa ystävälle henkilön nousseen tänäkin aamuna hyvissä voimissa ylös ja aloittaneen päivän askareensa. Palvelu voisi olla automaattinen nopea varmistus ystävälle siitä, että kaikki on kunnossa ilman, että kaivattaisiin sen pitempiä keskusteluja. Samoin lenkille lähtiessä puhelin voisi hälyttää ystävän apuun, mikäli henkilö ei ole palannut tavanomaisen lenkkeilyajan jälkeen kotiinsa.

Harrastukset ja vapaa-aika

Harrastuksiin ja vapaa-aikaan liittyvä mielenkiintoinen idea, joka oli tullut sähköpostitse, ehdotti vahtipalvelua, joka ilmoittaisi mielenkiintoisista tulevista televisio-ohjelmista esimerkiksi tekstiviestillä. Palveluun voisi syöttää vaikkapa Internetselaimen pohjautuvalla käyttöliittymällä omat mielenkiinnon kohteensa, esimerkiksi lempinäyttelijät ja aihealueet, ja palvelu osaisi suositella tämän perusteella mielenkiintoisia ohjelmia.

Kehityskelpoinen idea voisi olla myös paikallisten kalastuslupien hankkiminen matkapuhelimella. Kalastaja voisi saada automaattisen lupamuistutuksen paikan päällä kalastuspaikkansa paikkatietoon perustuen. Kännykkä voisi myös hallita mukaan otettavia tavaroita esimerkiksi rfid-passiivitageilla.

Muita kategorian ideoita olivat navigaatio, joka tunnistaa liikutun matkan ja suunnan, sovellus, joka kertoo kellonajan ääneen, metronomi- ja säestyssovellus, sävyjen mittaminen kameralla esimerkiksi vaatteista ja hyönteisten häätäminen pois korkean äänen avulla.

Kulttuuri ja viihde

Mielenkiintoinen kulttuuriin ja viihteeseen liittyvä ehdotus oli äänikirjojen kuunteleminen matkapuhelimen kautta esimerkiksi linja-autossa istuttaessa. Vahtipalvelu kiinnostaviin tapahtumiin, kuten konsertteihin ja teatteriesityksiin, mahdollistaisi samalla lippujen varaamisen suoraan esimerkiksi tekstiviestiin vastaamalla. Villeimmissä ideoissa matkapuhelin voisi olla paljastamassa vastapelurin pelikortit tai etsimässä vapaita tans-

sitaitoisia partnereita. Ikääntyville voisi kehittää viihdyttäviä aivojumppapelejä, jotka kehittäisivät kognitiivisia taitoja ja ylläpitäisivät samalla motorisia taitoja kuten sorminäppäryyttä.

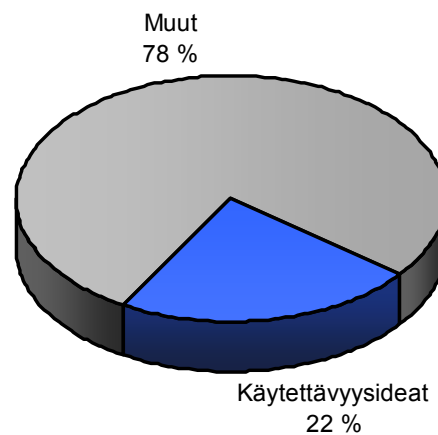
Matkapuhelinten soiminen yleisissä tilaisuuksissa ärsytti monia, ja asiaan toivottiinkin ratkaisua esimerkiksi automaattisen hiljennystoiminnon muodossa. Näin esimerkiksi kirkkoon tulijoiden kännykät hiljenisivät automaattisesti jo kirkon eteisessä.

Opiskelu ja oppiminen

Opiskelu ja oppiminen -kategoriassa toivottiin ennen kaikkea senioreille kursseja kännykän käyttöön. Varsinaiset opiskelutarpeet liittyivät usein kielten opiskeluun. Esimerkiksi kääntäjä, joka osaisi kääntää halutut sanat ja lauseet ja antaa esimerkin ääntämisestä, esiintyi monissa ideoissa. Kääntäjä voisi myös tarjota apua sivistyssanojen tai vaikeiksi koettujen teknisten termien merkityksen selittämisessä.

Palvelujen käytettävyys

Idealiikkeen tarkoituksena ei varsinaisesti ollut kerätä käytettävyysideoita, vaan uusia mobiilipalveluideoita. Käytettävyyteen liittyviä ideoita tuotettiin kuitenkin todella paljon, lähes neljännes kaikista ideoista (kuva 7).

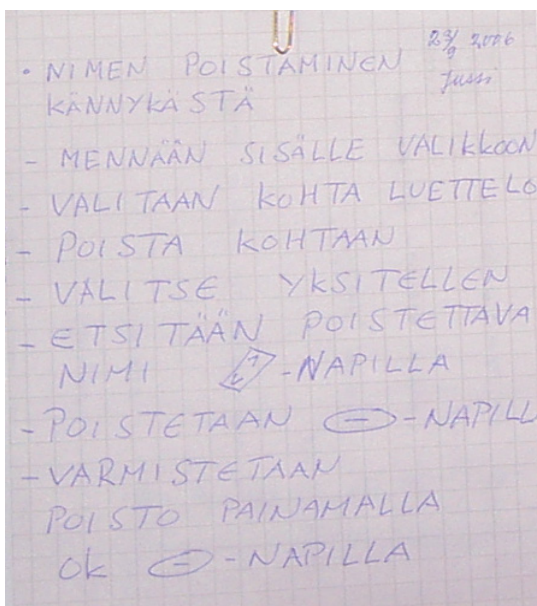
Kuva 7. Käytettävyysideoiden määrä kaikista tuotetuista ideoista.

Huononäköisille kaivattiin matkapuhelinta, jossa olisi selkeät värikontrastit ja kohonäppäimet. Muita ehdotuksia olivat mm. rannekkeet tai korut, jotka ilmaisevat puhelimen soivan käsilaukussa, kännykän kameran käyttäminen suurennuslasina ja tekstiviestien syöttäminen sanellen. Toivottiin myös matkapuhelimen vaihtoa helpottavaa ratkaisua, jolla muistissa olevat tiedot olisi helppo siirtää uuteen puhelimeen. Muita mielenkiintoi-

sia ideoita olivat matkapuhelimen lataaminen valon tai liikkeen avulla, erilaisiin palveluihin tunnistautuminen matkapuhelimen avulla, matkapuhelimen paikantaminen vihelyksen avulla ja turvatoimi, joka estäisi muita käyttämästä kännykkää, jos se hukkuu. Puhelimen valo saisi monien mukaan olla päällä pidempään ja puhelimen pintaa voisi karhentaa, mikä helpottaisi laitteen kädessä pysymistä.

Kännykän käyttöohjeilta vaadittiin selkokielisyyttä, ja ne olikin usein kirjoitettu itse uudelleen (kuva 8). Eräs ikääntynyt kuluttaja kertoi kännyköiden käyttöohjeisiin liittyvän huolensa kirjeitse:

”Tiedä ideasta mutta kun olen kuuroutunut ja jo melkoisen vanha kubbe, mulla on ollut pitkään pulma, miten saan yhteyden jos jotain ikävää tapahtuu esim. täällä himassa. Olen ollut melkoisen tyytyväinen kun mun ei oo tarvinnut sopeutua tähän kännykkulttuuriin mutta nyt lapset hommasivat mulle perus-nokialaisen. Ohjelmoivat valmiiksi viestin, jonka voin hätätilassa muutamalla painikkeella lähettää. Uteliaana aloin kuitenkin lukea ohjekirjaa ja olin aivan ulkona. Ohjeet ei oo meille vanhuksille kyhätty, inseille paremminkin. Nuoret voivat ilmeisesti tulla noilla myös toimeen ja ainahan heillä on kavereita jotka opastavat ilmeisesti. Meikäläinen on jo kauan sitten pudonnut pois nykyajan ideologiasta. Tehkää ihmeessä kunnon selvät ohjeet.”

Kuva 8. Laitteiden monimutkainen toimintalogiikka ja puutteelliset käyttöohjeet harmittavat ikääntyviä käyttäjiä.

3.3 Johtopäätökset ideoista

Ensimmäiseksi ideoita tarkasteltaessa huomaa käytettävyyteen liittyvien ideoiden suuren määrän. Vaikka päämääränä ei ensisijaisesti ollut tuottaa käytettävyyteen liittyviä ideoita, vaan uusia mobiilisolvelluksia, on silti lähes neljännes kaikista ideoista matkapuhelinten käytettävyyteen liittyviä. Käytettävyyssideoiden suuresta määrästä voidaan vetää johtopäätöksiä nykyisten mobiililaitteiden vaikeakäyttöisyydestä. Ikääntyvät huomauttavat erityisesti laitteiden liian pienestä koosta ja painikkeiden vaikeakäyttöisyydestä. Monilla oli myös vaikeuksia liian pienen tekstin kanssa. Koettiin myös, että puhelimen ominaisuuksia on liikaa ja ne haittaavat tärkeimmiksi koettujen toimintojen käytettävyyttä.

Osittain näitä toiveita selittävät normaalit, iän mukanaan tuomat rajoitteet aistitoiminnoissa ja motorikassa. Pieni teksti vaatii hyvää näkökykyä ja pienet painikkeet sorminäppäryyttä (ja usein jopa pieniä sormiakin). Vaikka tulevaisuuden ikääntyvillä tulee olemaan jo nuoruudesta saakka hankittu kokemus mobiililaitteiden käytöstä, ei normaalin ikääntymisen mukanaan tuomien toiminnanrajoitteiden asettamia vaatimuksia voida sivuuttaa jatkossakaan. Helppokäyttöisyyttä tulee ehdottomasti korostaa tulevaisuuden mobiilipalveluja suunniteltaessa, jotta palveluita pystyttäisiin käyttämään ja niitä haluttaisiin hankkia.

Ideat on jaettavissa kolmeen sovellusalueeseen käyttötarkoituksen perusteella. Ensimmäinen sovellusalue liittyy *heikentyneiden aistitoimintojen kompensoimiseen*, kuten puhelimen kameran käyttämiseen suurennuslasina, kaiuttimen käyttämiseen äänen vahvistajana tai kännykän käyttämiseen kuulokojeen tukena. Apua matkapuhelimelta toivottiin erityisesti myös päivittäisten asioiden muistamisen helpottamiseksi. Tällaisia helposti unohtuvia asioita ovat esimerkiksi lääkkeiden päivittäinen ottaminen, ruokailu, ulkoilu, lääkäriajat ja läheisten merkkipäivät.

Toinen selvästi erottuva sovellusalue on *matkapuhelimen toimiminen informaatiokanavana*, joka ilmoittaa omien mieltymysten mukaan personoitua tietoa esimerkiksi kulku-
neuvojen aikatauluista, televisio-ohjelmista, kulttuuritapahtumista, sopivasta pukeutumisesta ja edullisista tarjouksista, kuten äkkilähdöistä. Kolmas suuntaus ideoissa on *terveyttä monitoroivat palvelut*, jotka tarvittaessa hälyttävät automaattisesti apua. Näissä mobiilisolvelluksissa käyttäjä on passiivisessa roolissa.

Ideoiden pääsuuntauksista on nähtävissä, että kukin sovellusalue liittyy eri elinkaaren vaiheessa oleviin ikääntyviin. Informaatiopalveluita kaipaavat kolmannessa iässä olevat hyväkuntoiset aktiiviset seniorikansalaiset, jotka eivät vielä tarvitse erityistä apua päivittäisissä toiminnoissaan. Apua heikentyneiden aistien kanssa pärjäämiseen kaipaavat ikääntyvät, joiden muistin, näön ja kuulon heikentyminen alkaa häiritä jokapäiväistä

elämää. Terveyttä aktiivisesti monitoroivat palvelut ovat erityisesti tarpeellisia neljän-
teen ikään ehtineiden ikääntyneiden elämässä.

On tärkeää huomata, että aikajänne ideoiden toteuttamiseksi vaihtelee todella paljon. Suuri osa ideoista on mahdollista toteuttaa nykytekniikalla. Toisaalta on ymmärrettävää, ettei monillakaan ikääntyvillä ole käsitystä, millaisia palveluja mobiiliteknologian avulla on mahdollista lähitulevaisuudessa toteuttaa. Siksi osa ideoista, kuten terveydentilan seurantaan liittyvät ideat, ovat sinällään erinomaisia ideoita, mutta niiden toteutus vaatii teknologiaa, jota ei vielä ole saatavilla.

Vaikka melko pieni osa ideoista on sinällään käyttökelpoisia, ideat kuvaavat erinomaisesti ikääntyvien käytännön tarpeita ja ongelmia mobiililaitteiden kanssa. Samalla ideat toimivat inspiraation lähteinä ja suunnan näyttäjinä jatkokehityksessä.

Kuva 9. Kriittikittömässä ryhmätyössä on iloista innovointivoimaa (kuva Perniön Lehmirannasta).

4. Ideasta innovaatioksi – näkökulmia ideoiden edelleen kehittämiseksi

4.1 Avoin ja suljettu innovaatio

”Innovaatio” laajentaa jatkuvasti merkitystään arkikielessä. Sitä käytetään monesti synonyymina mille tahansa keksinnölle tai idealle. Innovaatio voi olla sosiaalinen, teknologinen, markkinalähtöinen tai organisatorinen muutos, joka luo lisäarvoa yritykselle (Haataja 2005). Innovaation ei siis tarvitse liittyä pelkästään myytävään tuotteeseen tai palveluun, vaan myös prosessimuutos voi olla innovaatio, joka välillisesti luo lisäarvoa yritykselle ja siten edesauttaa liiketoimintaa.

Idea ja innovaatio on syytä erottaa toisistaan. Idealiikkeessä ideoidut mobiilisovellukset ovat ideoita, joista vasta edelleen kehittämällä ja käyttöön ottamalla voi tulla innovaatioita. Idea täytyy todeta käyttökelpoiseksi ja kaupallisesti hyödynnettäväksi ennen kuin sitä voidaan kutsua innovaatioksi. Pelkkä oivallus ei siis vielä riitä innovaatioksi, vaan prosessi ideasta innovaatioksi on pitkä ja työläs.

Ikääntyvien idealiike toteutettiin käyttäjälähtöisen innovoinnin mukaisesti. Kampanjassa noudatettiin myös avoimen innovaation periaatteita sikäli, että kertyneet ideat ovat kaikkien vapaasti luettavissa ja hyödynnettävissä. Ajatus avoimesta innovaatiosta on alun perin Henry Chesbroughin (Chesbrough 2003) esittämä vaihtoehto suljetuksi innovaatioksi nähdylle perinteiselle innovaatiotavalle. Suljetun innovaation katsotaan olevan perinteinen innovoinnin tapa, jossa tutkimus- ja kehitystyö tehdään tiukasti suljettujen ovien takana piilossa kilpailijoilta. Suljettu innovaatio perustuu siihen, että kaikki tarvittavat resurssit, osaaminen ja tieto löytyvät innovaation kehittäjältä itseltään. Onnistuessaan suljettu innovaatio tuottaa kehittäjälleen merkittävää kilpailuetua. Kuitenkin tämän kilpailuedun säilyttäminen on todettu hankalaksi. Vaatimuksena on, että on pystyttävä jatkuvasti innovoimaan paremmin kuin kilpailijat. Suljetun innovaation harjoittajia ovat perinteisesti olleet suuryhtiöt, jotka ovat huomattavilla resursseillaan pystyneet päihittämään kilpailijat tuotekehityksessä. Kuitenkin kilpailuetu on aina ajan kuluessa murentunut ja asettanut suljetun innovaation kannattavuuden kyseenalaiseksi. Suljetun innovaation ongelmana on, että samaa tutkimustyötä tehdään monella taholla yhtäaikaisesti.

Avoin innovaatio toimii kutakuinkin päinvastaisesti kuin suljettu innovaatio. Sen lähtökohtana on ymmärrys siitä, että sisäisen tuotekehityksen lisäksi yrityksen tulee kohdistaa katseensa myös ympäröivään maailmaan. Kaikkien tutkimustulosten ei tarvitse olla lähtöisin yrityksen sisäisestä toiminnasta, jotta sitä voisi hyödyntää omissa palveluissa. Sama koskee myös omia tutkimustuloksia, joita ei sisäisesti voida hyödyntää. Tulokset kannattaa tarjota muille toimijoille, esimerkiksi lisensoinnin avulla, jolloin ne saadaan tuottavaan käyttöön. (Chesbrough 2003.)

Seuraavassa tarkastellaan kerättyjen ideoiden edelleen kehittämisen mahdollisuuksia.

4.2 Kollektiivisen älykkyyden hyödyntäminen

Kollektiivisella älykkyydellä eli parviälykkyydellä tarkoitetaan sellaisia älyllisen toiminnan prosesseja, jotka ilmenevät yhteisöllisellä pikemmin kuin yksittäisen toimijan tasolla (Hakkarainen 2004). Yhteisön älykkyys on siis suurempi kuin sen jäsenten älykkyysien summa. Nykyiset tietoverkkoteknologiat mahdollistavat virtuaalisten sosiaalisten yhteisöjen syntymisen, joissa voidaan havaita parviälykkyyden tunnusmerkkejä. Kollektiivista älykkyyttä olisi mahdollista hyödyntää ikääntyvien ideoiden edelleen kehittämässä sosiaalisen median avulla. Sosiaalinen media tarkoittaa sovelluksia, jotka perustuvat joko kokonaan käyttäjien tuottamaan sisältöön, tai joissa käyttäjien tuottamalla sisällöllä ja käyttäjien toiminnalla on merkittävä rooli sovelluksen tai palvelun arvon lisääjänä (Kangas et al. 2007). Sosiaalista mediaa voi tuottaa jo olemassa oleva yhteisö, tai yhteisö voi muodostua yksilöistä, jotka tuottavat sisältöä samaan palveluun.

Sosiaalisen median hyödyntämiseen liittyy paljon mahdollisuuksia, mutta myös ongelmia. Suurena haasteena on, kuinka saada tarpeeksi suuri joukko jäseniä mukaan palveluun ja millä heitä voi motivoida aktiivisesti osallistumaan jatkoideointiin.

Online-yhteisöjen vetovoimatekijöissä (Antikainen 2007) on löydettävissä neljä erilaista suhdetta: käyttäjä-käyttäjä, käyttäjä-ylläpitäjä, käyttäjä-palvelu, käyttäjä-brändi. Täten online-yhteisön jäsenellä on suhde niin muihin jäseniin, ylläpitäjään, itse palveluun kuin palvelun brändiinkin. Kaikki nämä suhteet tulisi ottaa huomioon palvelun vetovoimaisuutta arvioitaessa.

4.3 Ideoiden edelleen analysointi ja jäsentely

Koska kerätyissä ideoissa esiintyy paljon samoja tai samankaltaisia ideoita, tulisi aineistoa muokata yhdistelemällä lähes samankaltaiset ideat toisiinsa. Ideoiden yhdistämisessä on kuitenkin huomioitava, että erilaiset variaatiot voivat tuoda ideaan erilaisia näkökantoja, jotka saattavat osoittautua kullan arvoisiksi jatkokehityksen aikana. Tästä syystä useaan kertaan esiintyviä ideoita ei tulisi kokonaan poistaa, vaan ne tulisi yhdistää ryhmäksi.

Ikääntyvien Idealiikkeen toteutusvaiheessa ei ollut mahdollista huomioida ikääntyvien gerontologista elinkaaren vaihetta. Ikääntyvien erityistarpeet määräytyvät hyvin paljon juuri elämäntilanteen mukaan, ja tämä tulisi huomioida jatkokehityksessä mobiili-idean käyttäjäryhmän tarkentamisessa. Jatkokehitystyössä ideoiden jaottelu käyttäjän elämän-

vaiheen mukaan voisikin olla ensimmäisiä toimenpiteitä. Ideat voitaisiin jakaa käyttäjäryhmän ja käyttötarkoituksen perusteella seuraaviin luokkiin: 1) hyvän toimintakyvyn omaavat aktiiviset seniorit, jotka kaipaavat informaatiopalveluja, 2) heikentyneen toimintakyvyn omaavat, jotka tarvitsevat apua muun muassa muistamisen helpottamiseksi ja 3) huonokuntoiset seniorit, joiden terveydentilaa halutaan jatkuvasti seurata.

Tällaisen jaon myötä ideoiden jatkokehitys selkeytyy, mutta jaottelu vaatii potentiaalisen käyttäjäkunnan tarpeiden ja erityisominaisuuksien selvittämistä. Esimerkiksi kolmannen iän seniorit voivat hyvin käyttää kenelle tahansa suunnattuja palveluja, kunhan palvelun suunnittelussa muistetaan Design for All -periaatteen mukaiset toimintatavat. Neljänteen ikään ehtineiden ikääntyneiden palveluiden käyttäjinä ovat usein ikääntyneiden itsensä lisäksi enenevässä määrin esimerkiksi terveys- ja hyvinvointialan ammattilaiset sekä omaishoitajat. Palveluiden käyttöön nivoutuvien oheisryhmien tarpeet tulisi-kin selvittää ja esimerkiksi terveydenhuollon ammattilaisten asiantuntemusta hyödyntää palveluja suunniteltaessa.

Ideat on mahdollista jaotella ryhmiin myös teknisen haastavuuden mukaisesti riippuen siitä, millaisella aikavälillä idea olisi toteutettavissa. Useisiin terveyden seurantaan liittyviin ideoihin liittyy esimerkiksi aivotoimintojen tarkkailua, joten on selvää, että näitä ideoita ei pystytä toteuttamaan lähivuosien kuluessa. Kategoriat tämän mukaisesti voisivat olla: 1) heti toteutettavissa olevat, 2) viiden vuoden sisällä toteutettavissa olevat, 3) 10 vuoden sisällä toteutettavissa olevat ja 4) palvelut, joiden toteuttaminen onnistuu arviolta vasta yli kymmenen vuoden kuluttua. Luonnollisesti ideoiden jatkokehittämisen fokus tulisi aluksi kohdistaa lyhyellä aikavälillä mahdollistettaviin palveluihin ja soveluksiin.

4.4 Avoin yhteisöllinen ideoiden kehittäminen

Yksi potentiaalinen ratkaisu ideoiden edelleen kehittämisen malliksi on avoimen innovaation periaatteen mukaisesti avoin yhteisöllinen jatkokehitys. Tämä tarkoittaisi verkostomaista tuotekehitystä sosiaalisen median keinoin, jossa kaikki asianomaiset ja asiasta kiinnostuneet voivat edesauttaa oman kokemuksensa ja ajatustensa perusteella ideoiden jatkokehittämistä. Internet tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden ideoiden kaikille avoimeen kehittämiseen. Ajatuksen taustalla on parviälykkyyden valjastaminen kehitystyöhön, joka perustuu olettamukseen, että suuren jäsenjoukon älykkyys on suurempi kuin sen jäsenien älykkyyksien summa. Tämä sosiaalisen (yhteisöllisen) median ilmiö on tuttu monista tunnetuista palveluista, kuten Wikipedia ja YouTube, joissa yhteisön jäsenet toimivat sisällöntuottajina.

Teknisesti mainitun kaltainen verkostomainen jatkokehittäminen voitaisiin toteuttaa esimerkiksi wiki-alustaa käyttäen, jolloin kuka tahansa asiasta kiinnostunut voisi arvostella, kommentoida ja esittää ajatuksia ideoiden jatkokehittämiseksi, mutta myös lisätä kokonaan uusia ideoita. Arvostelu voitaisiin kohdistaa esimerkiksi idean kolmeen eri ulottuvuuteen, idean *mielenkiintoisuuteen*, *toteutettavuuteen* ja *hyödyllisyyteen*. Annetun arvioiden perusteella määräytyisi ideoiden järjestys kussakin kategoriassa, jolloin suosituimmat ideat saisivat eniten huomioarvoa. Idean numeerisen tai symbolisen (”thumbs up – thumbs down”) arvioinnin lisäksi olisi mahdollista arvostella ideaa sanallisesti. Ideaan olisi myös mahdollista liittää kommentteja ja parannusehdotuksia. Tällä tavalla erilaiset asiantuntijayhteisöt voisivat ottaa osaa omiin kiinnostuksen kohteisiin liittyviin ideoihinsa ja tuoda näkökulmia omiin kokemuksiinsa ja asiantuntemukseensa perustuen. Aikaisemmin mainittuja jaottelukeinoja hyödyntämällä idea-aineistosta saataisiin selkeämpi, jolloin tietystä elämän osa-alueesta kiinnostunut voisi keskittyä juuri oman kiinnostuksensa kohteena oleviin sovellusideoihin.

Sosiaalisen median avulla on teoreettisesti miltei rajattomat mahdollisuudet kehittää uudenlaisia sovellusideoita. Mainitun kaltaisen tuotekehityksen onnistumiseen liittyy kuitenkin suuri käytännön haaste. Kriittistä on yhteisön jäsenten motivoiminen aktiiviseksi osallistujiksi. Avoimen innovaation mukaisesti ideoidijat käyttävät omasta tahdostaan aikaansa ideointiin ja luovuttavat siten omat ideansa vapaaseen käyttöön. Suurena vaarana on, että yhteisön koko ei saavuta kriittistä osallistujamassaa, eikä siten toimi toivotulla tavalla. Asiaa ei helpota osallistumisen epätasa-arvoksi kutsuttu ilmiö, jonka mukaan sosiaalisen median jäsenistä vain 1 % tuottaa aktiivisesti sisältöä, 9 % vain kommentoi ja loput ovat passiivisia käyttäjiä (Nielsen 2006). Suurena haasteena siis on, kuinka saada aktiivisten käyttäjien joukko tarpeeksi suureksi ja motivoitua edelleen kehittämään ideoita.

Jakob Nielsenin (2006) mukaan osallistumisen epätasa-arvosta ei kokonaan voida päästä eroon, mutta aktiivisten jäsenten osuutta on silti mahdollista kasvattaa oikeilla toimenpiteillä. Nielsen esittää keinoiksi muun muassa osallistumisen kynnyksen madaltamisen. Ideoiden tapauksessa tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi mahdollisuutta kommentoida ideoita ilman rekisteröitymistä. Tämänkaltaista palvelua luotaessa ei jäseniltä tulisi edellyttää uuden luomista tyhjästä, vaan jäsenille tulisi antaa mahdollisuus myötävaikuttaa jo olemassa olevia asioita kehittämällä. Tässä tarkoituksessa Ikääntyvien Idealiikkeen ideapankki toimii erinomaisesti, vaikka ideat ovatkin vielä keskeneräisiä. Ideat tarjoavat lähtökohdan kehitystyölle ja virittävät keskustelua. Samalla ne toimivat inspiraation lähteinä ja ohjaavat sovelluskehitystä todettujen tarpeiden mukaiseen suuntaan.

Online-yhteisöissä korostuu käyttäjä-ylläpitäjä-vuorovaikutussuhteen merkitys. Vaikka tarkoituksena olisikin edistää jäsenten välistä aktiivista osallistumista ja vuoropuhelua, ylläpitäjän läsnäolo luo käyttäjille tunteen, että heidän ajatuksiaan ja ideoitaan kuunnel-

laan ja arvostetaan (Antikainen 2007). Tästä syystä on tärkeää, että palveluntarjoajan osalta palvelussa on edustaja, joka ottaa aktiivisesti osaan ideointiin ja ohjaa keskustelua oikeaan suuntaan.

Aktiivisten osallistujien palkitseminen tavalla tai toisella on erinomainen keino kannustaa jäseniä osallistumaan (Antikainen 2007). Mobiilipalvelujen tulevaisuuteen vaikuttamismahdollisuus on toki jo sinällään palkitseva kannuste. Ihmisiä varmasti kiinnostaa omaa elämää helpottavien ratkaisuiden kehittäminen, mutta on kuitenkin kyseenalaista, riittääkö tämä luomaan tarpeeksi kansanliikettä ideoiden systemaattiseksi kehittämiseksi.

Yksi mahdollisuus palkitsemiseen on rahallinen palkkio, joka myönnettäisiin yhteiskunnallisten etujen ajamisesta. Rahalliset palkkiot tuntuvat olevan kehityssuunta monissa tunnetuissakin palveluissa, joissa halutaan kannustaa yhteisön jäseniä aktiivisemmin osallistumaan yhteisön toimintaan. Esimerkiksi YouTube ilmoitti vuoden 2007 alussa maksavansa suosituimpien videoiden tekijöille korvauksia videoiden esittämisestä (BBC 2007). Sen lisäksi, että rahallinen palkkio lisää palvelun ylläpitämisen kustannuksia, se ei kuitenkaan välttämättä kannustaisi jäseniä oikeanlaiseen toimintaan. Siksi rahallinen korvaus ei ole erityisen hyvä vaihtoehto.

Jäseniä voitaisiin myös palkita esimerkiksi antamalla heille arvonimiä sen perustella, kuinka aktiivisesti he ovat osallistuneet yhteisön toimintaan. Esimerkiksi tietyn määrän kommentteja ja ideoita tuottanut jäsen voisi saada expert-arvonimen (Antikainen 2007). On vaikeaa arvioida, kiinnostaisiko tällainen arvonimen saaminen ikääntyviä kuluttajia.

Ikääntyvien Idealiikkeen osalta voidaan nähdä kahdenlaisia palvelun käyttäjiä: Ensiksi on *henkilökäyttäjiä*, jotka edesauttavat palvelun toimintaa tuomalla esiin omia tarpeitaan, huomaamiaan epäkohtia, sovellusideoita ja mielipiteitä. Toisaalta palvelun käyttäjänä toimii myös *yritys*, joka etsii avoimen innovaation nojalla uusia mahdollisuuksia mobiilipalveluiksi tai esimerkiksi pyytää näkemyksiä ratkaisuvaihtoehtoihin. Motivoinnin tarve liittyy erityisesti henkilöjäseniin, sillä yritysjäsenet ovat todennäköisesti motivoituneita jo liiketoiminnallisista lähtökohdista käsin.

Mielenkiintoinen palkitsemisratkaisu liittyy juuri tähän henkilökäyttäjä-yrityskäyttäjävuorovaikutussuhteeseen. Yritysjäsenet voisivat kannustaa yhteisöä aktiivisuuteen avoimen innovaation mukaisesti tarjoamalla omia palvelujaan vastineeksi. Kyse ei siis olisi rahallisista palkkioista, vaan mobiilipalvelujen tarjoamisesta. Matkapuhelinvalmistaja voisi palkita ansiokkaita jäseniä matkapuhelimilla, teleoperaattori voisi tarjota 3G-palveluitaan veloituksetta määrääjäksi ja ohjelmistokehittäjät voisivat tarjota lisenssejä ohjelmiinsa. Palkitsemisperusteena voisi olla tapauksesta riippuen joko aktiivisuus yleensä, poikkeuksellisen laadukas toiminta tai esimerkiksi jonkin tietyn asian edesauttaminen. Esimerkiksi ohjelmistotuottaja voisi esitellä omassa kehitystyössään kohtaa-

mansa kysymyksen, johon henkilöjäsenet voisivat kehittää vastauksia. Hyviä ideoita esittäneet palkittaisiin.

Tämän ratkaisumallin puolesta puhuu se, että se vaalii avoimen innovaation sekä käyttäjakeskeisen suunnittelun ideaa ja samalla tukee Idealiikkeen alkuperäisiä tavoitteita mobiilipalvelujen tekemisestä tunnetuiksi. Tällä tavalla palkitseminen ei myöskään tuottaisi kohtuuttomasti kustannuksia.

5. Yhteenveto

Ikääntyvien Idealiike oli sosiaalinen innovaatio, joka tarjosi ikääntyville kansalaisille mahdollisuuden osallistua tulevaisuuden mobiilipalvelujen suunnitteluun. Työpajoihin osallistuvien tarpeet olivat omakohtaisia ja nousivat arkielämästä ideoinnin pysytellessä täten tarve- eikä tekniikkalähtöisenä. Osallistujat kokivat työpajat voimaannuttavana kokemuksena, mahdollisuutena vaikuttaa tulevaisuuteen. Työpajojen kautta heille joutui myös mahdollisuus jakaa kokemuksiaan vertaistensa kanssa ja samalla itsekin oppia jotakin uutta.

Kuva 10. Työpajat olivat palkitseva oppimiskokemus niin tutkijoille kuin osallistujillekin (kuvassa Tampereen työpajassa Matti Nurminen, Jaana Leikas (VTT) ja Mirja Heinonen).

Ikääntyvien Idealiikkeen tuottamissa mobiilipalveluideoissa on vahva elämän maku. Ikääntyvät tuottivat harkittuja ja selkeitä ideoita sekä ratkaisumalleja arjen ongelmiin. Kaikki ideat eivät silti ole sellaisenaan kaupallisesti hyödynnettävissä vaan vaativat edelleen kehittämistä. Kerätyt ideat sopivat kuitenkin erinomaisesti osoittamaan kehityksen oikeaa suuntaa, virittämään keskustelua ja toimimaan inspiraation lähteinä.

Tuotetut ideat ovat tyypillisesti palveluideoita, jotka edellyttävät usean eri toimijan saumatonta palveluketjua. Palvelujen edelleen kehittämisessä vastaan tulevat varmasti täysin uudenlaisetkin liiketoimintamallit, joissa esimerkiksi kansalaisjärjestöjen ja vapaaehtoistyön merkitys tulee kasvamaan. Ideoiden edelleen kehittämisessä tarvitaankin yritysten,

palveluntuottajien, järjestöjen ja julkisen sektorin yhteistyötä. Ja tietenkin ikääntyvien ääni tulee saada edelleen ideoiden jatkokehitystyössäkin tehokkaasti kuuluviin.

Hämmästyttävän suuri osa Ikääntyvien Idealiikkeessä kerätyistä ideoista oli käytettävyyteen liittyviä, joita oli lähes neljännes kaikista ideoista. Tämä kuvaa nykyisten mobiililaitteiden ja -palvelujen vaikeakäyttöisyyttä. Jos käytettävyysongelmat sivuutetaan suunnittelussa, ikääntyvän käyttäjän kannalta muuten hyvinkin mielekkään ja arvokkaan palvelun hyödyntäminen voi osoittautua mahdottomaksi. Tämä on selkeä haaste laitevalmistajille.

Ideoiden edelleen kehittäminen tulee aloittaa yhdistämällä samansisältöiset tai samankaltaiset ideat ryhmiksi ilman, että eri variaatioiden tuomaa lisäarvoa kadotetaan. Ideat on mahdollista jaotella elämänalueiden lisäksi myös kohdeikäntäjän elämänvaiheen mukaan sekä toteutumisaikataulun perusteella, ts. arvioimalla millaisen ajan kuluessa palvelu voisi olla mahdollista ottaa käyttöön. Tarpeeksi kattavan luokittelun avulla eri intressitahot voivat helpommin keskittyä aihealueeseen, johon heillä on kiinnostusta ja asiantuntemusta.

Tuotekehityksessä tulisi hyödyntää sosiaalisen median keinoja toteuttamalla ideoiden edelleen kehittäminen avoimen innovaation mukaisesti kaikille avoimesti, jolloin asiasta kiinnostuneet muodostavat virtuaaliyhteisön. Kehitystoiminnan tuloksellisuus perustuu parviälyksi kutsuttuun ilmiöön, joka tarkoittaa suuren osallistujayhteisön ylivertaista älykkyyttä.

Palvelun houkuttelevuuden varmistamiseksi on pystyttävä poistamaan niin sanotut estävät tekijät, mutta myös luomaan tarpeeksi vetovoimatekijöitä, jotta ihmiset ovat valmiita liittymään yhteisön aktiivisiksi jäseniksi. Estäviä tai mahdollistavia tekijöitä ovat palvelun helppokäyttöisyys, vaivattomuus ja tunnettuus. Nämä seikat on syytä ottaa huomioon palvelun toimintaa ja markkinointia suunniteltaessa. Vetovoimatekijöitä voidaan luoda esimerkiksi panostamalla ylläpitäjän aktiivisen otteeseen sekä luomalla arvostusta kuvaava asteikko käyttäjän profiilin yhteyteen. Tehokkaan markkinoinnin avulla voidaan korostaa vaikuttamismahdollisuutta.

Yleinen suuntaus sosiaalisessa mediassa on rahapalkkioiden jakaminen aktiivisille jäsenille. Parempi ratkaisu palkitsemistavaksi on kuitenkin toimintapa, jossa esimerkiksi palvelua käyttävät mobiilialan yritykset lahjoittavat valitsemilleen jäsenille palvelujaan korvaukseksi ideointityöstä.

Jos palvelun estävät tekijät saadaan poistettua ja vetovoimatekijät tarpeeksi houkutteleviksi, on palvelulla mahdollisuus toimia yhteisenä tapaamispaikkana mobiilipalvelutuot-

tajien ja käyttäjien välillä. On kuitenkin on ymmärrettävä, että tämän kaltainen palvelu ja yhteisö ei synny hetkessä, vaan sen kehittyminen vie aikaa.

Ikääntyvien Idealiike saavutti runsaasti niin mediajulkisuutta kuin yksittäisten henkilöiden ja järjestöjen kiinnostuksen. VTT:n puolueeton rooli kampanjan toteuttajana toi kampanjaan uskottavuutta ja oli siten varmasti osaltaan edesauttamassa työpajojen onnistumisessa.

Useat ikääntyneiden esittämät ideat ovat arkielämän helpottamiseen liittyviä palveluideoita, jotka ilahduttaisivat varmasti ketä tahansa nuorempaakin kuluttajaa. Matkapuhelimesta on todellakin mahdollista kehittää entistä vahvempi arjen apuväline. Mutta kuka vielä keksisi, miten sen kännykän muistaisi ottaa mukaansa?

Lähteet

- Antikainen, M. (2007) *The Attraction of Company Online Communities – A Multiple Case Study*. Tampere University Press. ISBN 978-951-44-6850-6.
- Baecker, R.M., Grudin, J., Buxton, W.A.S. & Greenberg, S.(toim.) (1995). *Readings in Human-Computer Interaction: Toward the Year 2000 (Second Edition)*. Los Altos, CA: Morgan-Kaufmann Publishers. ISBN 1-55860-246-1.
- de Beauvoir, S. (1972) *Vanhuus*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Chesbrough, H.W. (2003) *Open Innovation. The New Imperative for Creating and Profiting from Technology*. Harvard Business School press: Boston, MA.
- Clement, A. & van den Besselaar, P. (1993) A retrospective look at PD projects. *Commun ACM* 36(6): 29–37.
- Dickinson, A. & Dewsbury, G. (2006) *Designing Computer Technologies with Older People*. *Gerontechnology*, 5(1):1–3.
- Grudin, J. & Pruitt, J. (2002) *Personas, participatory design and product development: an infrastructure for engagement*. Teoksessa: *Proceedings of the 7th biennial participatory design conference (PDC 2002)*, Malmö, Sweden, June 2002, s. 144–161.
- Haataja, M. (2005) *T&K-yritysten Innovaatiotoiminta*. Maula, M. & Peltoniemi, M. (toim.) *Tietointensiivinen palvelutoiminta. Näkökulmina kompleksisuus ja tiedonhallinta*. e-Business Research Center. Research Reports 25.
- Hakkarainen, K. (2004) *Kollektiivinen älykkyys. Verkko-oppimisen ja tiedonrakentamisen tutkimuskeskus*. Psykologian laitos, Helsingin yliopisto.
- Holmquist, L.E. (2004) *User-Driven Innovation in the Future Applications Lab*. CHI 2004, April 24–29, 2004, Vienna, Austria. ACM 1-58113-703-6/04/0004.
- ISO 13407 (1999) *Human-centred design processes for interactive systems*. The International Organization for Standardization.
- Jarvis, P. (1992) *Paradoxes of Learning. On Becoming an Individual in Society*. Jossey-Bass Inc. Publishers, San Francisco, California.
- Kaakinen, J. & Törmä, S. (1998) *Esiselvitys geronteknologiasta – Ikääntyvä väestö ja teknologian mahdollisuudet*. Tulevaisuusvaliokunnan teknologiajaosto. Teknologian arviointeja 5.

- Kangas, P., Toivonen, S. & Bäck, A. (toim.) (2007) Googlen mainokset ja muita sosiaalisen median liiketoimintamalleja. VTT Tiedotteita – Research Notes 2369. 59 s.
- Karisto, A. (toim.) (2005) Suuret ikäluokat. Vastapaino, Tampere.
- Karisto, A. & Konttinen, R. (2004) Kotiruokaa, kotikatua, kaukomatkailua. Tutkimus ikääntyvien elämäntyylyistä. Palmenia-kustannus, Helsinki.
- Koskinen, S. (2004) Ikääntyneiden voimavarat. Kautto, M. (toim.) Ikääntyminen voimavarana. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 33/2004. ISBN: 952-5354-75-X.
- Mokka, R. & Neuvonen, A. (2006) Yksilön ääni. Hyvinvointivaltio yhteisöjen ajalla. Sitran raportteja 69. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Newell, A.F. & Gregor, P. (2000) “User Sensitive Inclusive Design” – in search of a new paradigm. Teoksessa: Scholtz, J. & Thomas, J. (toim.) (2000) CUU 2000 First ACM Conference on Universal Usability, USA.
- Nielsen, J. (2006) Participation Inequality: Encouraging More Users to Contribute. [http://www.useit.com/alertbox/participation_inequality.html] (9.4.2007).
- Raitanen, T., Hänninen, T., Pajunen, H., & Suutama, T. (toim.) (2004) Geropsykologia. Vanhenemisen ja vanhuuden psykologia. WS Bookwell Oy, Porvoo.
- Seitsamo, J. (2007) Retirement Transition and Well-being. A 16-year Longitudinal Study. Finnish Institute of Occupational Health, People and Work Research Reports 76.
- Von Hippel, E. (2005). Democratizing Innovation. The MIT Press, Massachusetts Institute of Technology, Cambridge.
- Weber, T. (2007) YouTubers to get ad money share. BBC News. [<http://news.bbc.co.uk/1/hi/business/6305957.stm>] (10.4.2007).
- Whitney, S. & Keith, S. (2006) Active Aging through Universal Design. Gerontechnology 2006, 5(3):125–128.
- WHO (World Health Organization) (2002) Active Aging: A Policy Framework. Osoitteessa: http://whqlibdoc.who.int/hq/2002/WHO_NMH_NPH_02.8.pdf.

Tekijä(t) Leikas, Jaana & Lehtonen, Lauri		
Nimeke Ikääntyvien Idealiike Käyttäjälähtöisellä innovoinnilla elämänmakuisia mobiilipalveluja		
Tiivistelmä VTT järjesti syksyllä 2006 – kevättalvella 2007 Ikääntyvien Idealiike -kampanjan, jonka avulla kerättiin ikääntyviltä kansalaisilta ideoita mobiilisovellusten kehittämiseksi. Ikääntyvien Idealiike toteutettiin käyttäjälähtöisen innovoinnin periaatteita hyödyntäen. Myös ideoiden edelleen kehittämisen näkökulmana halutaan säilyttää käyttäjälähtöisen innovoinnin mukainen kehitystoiminta siten, että tulokset olisivat usean eri tahon hyödynnettävissä. Idea-aineistossa oli selvästi havaittavissa suuntauksia eri elämäntilanteissa olevien ikääntyvien mobiilipalveluiksi. Mielenkiintoisia ideoita oli paljon. Osa ideoista on sellaisenaan kaupallisesti hyödynnettävissä ja toteutettavissa nykytekniikan avulla, osa taas vaatii teknologian kehittämistä pitkällä aikajänteellä. Liki neljännes kerätyistä ideoista oli matkapuhelimen ja mobiilipalvelujen käytettävyyteen liittyviä, mikä kuvaa hyvin ikääntyvien kokemia ongelmia nykyisten mobiilipalvelujen käyttäjinä. Ideoita tullaan arvioimaan jatkossa käyttäjälähtöisen innovoinnin periaatteen mukaisesti avoimena kehitystyönä sosiaalisen median ja Internetin mahdollisuuksia hyödyntäen. Tämän jälkeen idea-aineistoa on jatkossa mahdollista käsitellä usealla tavalla. Ideat tulisi esimerkiksi luokitella kohdekäyttäjän elämänvaiheen mukaan. Oleellista on myös ideoiden luokittelu toteutumisaikataulun perusteella, eli arvioimalla millaisen ajan kuluessa palvelu voisi olla mahdollista ottaa käyttöön.		
ISBN 978-951-38-6930-4 (nid.) 978-951-38-6931-1 (URL: http://www.vtt.fi/publications/index.jsp)		
Avainnimeke ja ISSN VTT Tiedotteita – Research Notes 1235-0605 (nid.) 1455-0865 (URL: http://www.vtt.fi/publications/index.jsp)		Projektinumero
Julkaisuaika Kesäkuu 2007	Kieli Suomi	Sivuja 34 s.
Projektin nimi		Toimeksiantaja(t)
Avainsanat mobile services, ageing persons, social media, welfare services, security services, reminder services, communication services, shopping services, travelling services, hobbies, entertainment		Julkaisija VTT PL 1000, 02044 VTT Puh. 020 722 4404 Faksi 020 722 4374

VTT haastoi ikäihmiset ideatalkoisiin, joiden tuloksena syntyi lähes 4 300 ideaa matkapuhelinpalvelujen kehittämiseksi. Ikääntyviltä kerättiin avoimeen ideapankkiin ideoita jokapäiväistä elämää helpottavista tai ilahduttavista matkapuhelinpalveluista. Ideat avaavat uuden näkökulman palvelujen kehittämiseen, sillä ideanikkareiden keski-ikä lähenteli 70:tä. Ikääntyvien Idealiike toteutettiin avoimen innovaation periaatteita hyödyntäen. Ikääntyvien ideoita kerättiin VTT:n järjestämissä työpajoissa, joihin osallistui 750 ikäihmistä eri puolella Suomea syksyllä 2006 ja kevättalvella 2007. Lisäksi ikääntyvillä oli mahdollisuus kertoa ideoitaan Idealiikkeen verkkosivuilla sekä lähettää ideoita kirjeitse ja sähköpostitse VTT:lle. Ideat toimivat inspiraation lähteinä ja suunnan näyttäjinä jatkokehityksessä. Osa ideoista on sellaisenaan kaupallisesti hyödynnettävissä ja toteutettavissa nykytekniikan avulla, osa taas vaatii teknologian kehittämistä pitkällä aikajänteellä. Tuotetut ideat ovat tyypillisesti palveluideoita, jotka edellyttävät usean eri toimijan saumatonta palveluketjua. Ideoiden edelleen kehittämisessä tarvitaankin yritysten, palveluntuottajien, järjestöjen ja julkisen sektorin yhteistyötä.

Julkaisu on saatavana

VTT
PL 1000
02044 VTT
Puh. 020 722 4404
Faksi 020 722 4374

Publikationen distribueras av

VTT
PB 1000
02044 VTT
Tel. 020 722 4404
Fax 020 722 4374

This publication is available from

VTT
P.O. Box 1000
FI-02044 VTT, Finland
Phone internat. + 358 20 722 4404
Fax + 358 20 722 4374